

Tóra Tóroddsdóttir, fysiotherapeutur og rithøvundur:

- Eg stóð púra ráðaleys yvir fyri børnunum

- Fyri tíggu árum síðani fór eg spakuliga undir at kanna børn nærri, ið høvdu ilt við at konsentrera seg, vóru flákrandi, klombrut og óstill. So við og við tóku tey yvirvág í mínum starvi. Hesi børn hava eina trupla sansaskipan. Umhvørvið er ikki orsök, men tá ið hugsað verður um, hvussu gangast skal hesum børnum víðari, hevur umhvørvið alt at siga.

- Vónandi verða avleiðingarnar av bókini tær, at vit fáa fastar karmar um ábyrgdina fyri hesum børnum, sigur Tóra Tóroddsdóttir, ið hevur skrivað yrkisbókina »Rura - rørslumenning og sansaskipan hjá føroyskum børnum«

TURIÐ KJOLBRO

Hon sendi eitt handrit inn til Føroya Skúlabóagrúnn og í næstum kemur tað út í bók, ið eitur „Rura - rørslumenning og sansaskipan hjá føroyskum børnum“. Tóra Tóroddsdóttir, ið er útbúgvin fysiotherapeutur, hevur út frá drúgvum royndum í føroyska skúlaverkinum skrivað eina yrkisbók, tann fyrsta av sínum slag í føroyskum, um sansamenning, rørslubúning og sansaskipan.

- Eg havi alt mitt vaksna liv fingist við at venja børn. Í byrjanini fyri tað mesta spastisk lamið børn, men síðani 1986 havi eg arbeitt við heildarvæðing hjá børnum í føroyska skúlaverkinum.

vera óstortlig og klombrut.

- Fyrstu tíðina stóð eg rættiliga ráðaleys yvir fyri hesum børnunum, eins og mong onnur í øðrum yrkisbókum. Eg fór tí spakuliga undir at kanna tey nærri. So við og við tóku tey heilt yvirvág í mínum starvi. Eg fór á eitt skeið, ið eitur sansaskipan. Og út frá tí fór eg undir at kanna, júst hetta, greiðir Tóra Tóroddsdóttir frá.

Hvat er sansaskipan

Hugtakið sansaskipan, - á útlendskum eitur tað sansaintegrasjon -, merkir sansar og skipan móttvegis ruðuleika. Flest fólk kunnu brúka sansirnar allar í eini heild. Fólk við eini góðari sansaskipan kunnu sameina boð ymsa staðni frá í senn til eina heild, ið gevur týðning. Tey eru varug við øll tey boð, sum berast, men klára at tálma tey flestu niður. Samstundis kunnu tey fáa boð, ið hava týðning fyri lötuna, sterk ígjøgnum og halda seg til tey. Ein vánalig sansaskipan er tað øvugta.

- Nógv orsaker kunnu

vera til, at sansaskipanin ikki er í lagi. Eisini orsaker, ið einki hava við mitt yrkisbók at gera, t.d. sálarligar orsaker. Í bókini og í viðgerðini av børnunum havi eg tó roynt at festa meg einans við ta kropsligu menningina. Hetta kalli eg, fyri reina sansaskipan, tvs. børn, hvørs kropsliga menning ikki er komin uppá pláss, og hava tað sum høvuðsorsøk fyri sínum trupulleikum.

- Tað kann verða strævið í fyrstu syftu at skilja sálarligar og kropsligar orsaker at, men tá ið ein hevur havt við nógv børn at gera, ber hetta til. Børn, sum hava aðrar trupulleikar, eitt nú sálarligar ella eina sálarliga strongd, hava eisini hesi kropsligu eyðkennini um tey hava havt tað trupult í gjøgnum alt lívið. Tá rinur viðgerðin, sum eg havi veitt teimum, ikki nóg væl við, meðan hon rinur væl við tey børn, sum hava havt reina sansaskipan sum grundarlag undir sínum trupulleikum.

Tað er ein long og torfør proses at hjálpa hesum

børnum, og tí verður ein stórur partur í bókini hjá Tóru Tóroddsdóttir brúktur til at útgreina teir trupulleikar, ið sansaskipanarbørn hava at stríðast við.

- Høvuðsgrundarlagið undir veruligum sansaskip-

viðvikandi húd- og tyngdarsansi, tað sum á yrkismáli eisini verður rópt vestibulærsansur. Tyngdarsansur er ein ótilvitaður sansur, sum ger at vit sansa okkara egnu tyngd støðugt ella á ferð.

- Barnakonur, sum av eini

trupulleikum. Nóg verða ongantíð viðgjørd, tí kapasitetur er ikki til tað, sigur Tóra Tóroddsdóttir.

Endamálið við bókini er geva pedagogiskum starvsfólki, og fólki í heilsu- og skúlaverkinum vegleiðing

Beint eftir páskir kemur bókini eftir Tóru Tóroddsdóttir „Rura - rørslumenning og sansaskipan hjá føroyskum børnum“ út. Føroya Skúlabóagrúnnur gevur hana út. Í bókini, sum er 170 síður, eru tekningar og myndir hjá Olivuri við Neyst og Olav Schneider. Bókini kemur eisini út í Íslandi á íslenskum

anartrupulleikum er, at barninum tørvar nóg fleiri boð frá húdsansi, og tyngdarsansi, tá ið tey eru heilt litil, fyrst og fremst í fostur- og vøggutilveruni. Í fosturtilveruni eru vit bundin at rørslunum hjá mammuni, og har uppliva vit støðugt okkum sjálvi á ferð og flogi samstundis sum fosturvætnið mýkir okkum. Tí føðast vit rættiliga búgvin

ella aðrari orsök ikki kunnu røra seg so nóg, kunnu vera í vanda fyri at føða børn, ið eru afturúrsgild viðvikandi sansaskipan, og heilt nóg børn, ið eg havi havt við at gera, hava havt eina mammu, sum hevur ligið meðan hon hevur verið við barn.

Vegleiðing og amboð

„Rura - rørslumenning og sansaskipan hjá føroyskum børnum“ er skrivað út frá royndum, ið Tóra Tóroddsdóttir hevur gjørt av 250 børnum í føroyska skúlaverkinum í aldrinum seks mánaðir til 18 ár. Meginparturin er tó skúlabørn.

- Heilsusystirarnar í Føroyum hava eitt vakið eyga og gera nóg fyri at fyrbyggja, at trupulleikar kunnu standast. Síggjast tekin tíðliga um sansaskipanartrupulleikar er mangan nóg mikið hjá foreldrunum at mýkja og rúra barnið eina tíð. Dagstovnarar og skúlnarar gerast alla tíðina betur førir fyri at síggja tekin sum hesi. Nóg børn verða uppdagað, tá ið tey koma á stovn, men tað eru altíð nokkur børn, sum ikki verða uppdagað og sum koma í skúla við sansaskipanar-

um hesi viðurskifti og amboð til at hjálpa, umframt, at bókini er ætlað sum hjálpin hjá foreldrum at teimum sokallaðu sansaskipanarbørnunum.

Um ymsu starvsfólkarnir sakna vitan um hesi viðurskifti, sigur Tóra Tóroddsdóttir.

- Hetta er eitt serøki og tí verða tað ongantíð nóg fólk, sum dugahetta væl. Nóg fólk hava eina hóm-ing av hesum viðurskiftum, men tey eru fá, sum hava stóra vitan. Tess breiðari, kunneikin er, tess betri er møguleikin fyri, at børn verða uppdagað tíðliga og tískil kunnu fáa hjálpin. Og tað er ætlanin við bókini.

- Við bókini vóni eg eisini at fáa fatur á breiddini, tað vil siga, á teimum børnum, sum ívamálið er um. Akkurát teimum veit eg, at vit kunnu hjálpa væl. Støðist barnið væl í vanligum spæli, hevur spælifelagar, og er virkið og nøgt við sín gerandisdag, so er sansaskipanin í lagi.

Eingin undurviðgerð

Hjálpin, ið børn við sansaskipanartrupulleikum fáa, er eingin undurviðgerð, ei heldur skjótt og stutt.

- Jú minni barnið er, jú betur og skjótari ber til at viðgera tey. Men sum heild tekur tað millum eitt og fýra ár at viðgera og venja barnið. Venjingin gongur út uppá at geva børnum sansaupplivingar í nógvum nógdum svarandi til tað tíð-

Mynd: Jens Kristian Yang